

Nerval'ın Doğu'ya Seyahat kitabının çevirmeni Selahattin Hilav, başyapıt olarak nitelendirdiği kitabın başındaki yazısında, yazarın hayatı ve sanatının ana hatlarını anlatmıştır: Gezdiği yerlerin tarihi, toplumsal ve siyasal düzeni, gelenekleri ve adetleri konusunda geniş bilgi ediniyor; saptamalar yapıyor ve eleştiriyor, kendi tinsel dünyasını ve köklerini araştırırken, başkası'nı, öteki'ni nesnel olarak kavramaya yöneliyordu.

GERARD DE NERVAL'IN İstanbul Gezisi

Ertuğrul TAYLAN
E. Vali Yardımcısı

Nerval'ın Doğu'ya Seyahat kitabının çevirmeni Selahattin Hilav, başyapıt olarak nitelendirdiği kitabın başındaki yazısında, yazarın hayatı ve sanatının ana hatlarını anlatmıştır: Gezdiği yerlerin tarihi, toplumsal ve siyasal düzeni, gelenekleri ve adetleri konusunda geniş bilgi ediniyor; saptamalar yapıyor ve eleştiriyor, kendi tinsel dünyasını ve köklerini araştırırken, başkası'nı, öteki'ni nesnel olarak kavramaya yöneliyordu. Bunun için "Doğu'ya" (Ortadoğu ülkelerine_ET) dışarıdan değil, içeriden yaklaşmak istiyordu. Nitekim Mısır'da, Lübnan'da ve İstanbul'da, batılı bir seyyahın yabancılığını hissettiği ve çevresini oluşturan dilsel gerçeği okura aktarabilmek için yazınsal söylemlerinin içine "Arapça ya da Türkçe" sözcükler sokuyordu.

1843'de İstanbul'a gelen Nerval'ın gezi notlarını, yurtdaki, anlamakta zorlandığım açıklamalar ışığında, ikinci kere okudum. Bu parçayı, özet halinde aktarmaya çalışacağım.

Nerval'ın notları şöyle başlıyor: İstanbul'da, "dört farklı halk, birbirinden çok da fazla nefret etmeden birlikte yaşıyorlar. Türkler, Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler. Aynı toprağın evlatları olan bu insanlar... çok fazla hoşgörü gösteriyorlar."

Nerval, "Pera'da (Beyoğlu'nda-ET) portrelerinden ve tablolarından elde ettiği kazançla gül gibi geçinen ve üç

yıldır burada yaşayan, en eski dostlarından birini,” ressam Camile Rogier’i bulmuştu. İstanbul ve Pera yakalarını, onunla birlikte dolaşmıştır.

Haliç’in Pera tarafındaki iskeleden, “Balıkpazarı’nın bulunduğu karşı taraftaki” iskeleye, bir kayıkla geçmişlerdi...

Kapalıçarşı’yı şöyle anlatmıştır: “Burası Bizans zevkiyle taştan ve çok sağlam biçimde inşa edilmiş koskoca bir labirenttir. Kabartmalı direkleriyle ve sütunlarla donatılmış, kimisi kenarlı, kimisi sivri kubbeli çok geniş galerilerin her birinde, belli bir mal satılıyor. İnsan özellikle kadın giysilerine ve şıpidik terliklere, nakışlı ve lameli kumaşlara, kaşmirle, halılara, altın, gümüş ve sedef kakmalı mobilyalara, mücevherlere ve hepsinden fazla, çarşının bedesten denilen bölümünde, bir arada sergilenen pırıl pırıl silahlara hayran oluyor.”

(Beyazıd’taki) “Meydanın bir yanında müstensihler, minyatürcüler ve kitapçılar yer alıyor; avlularında, kimi zaman meydana üşüşen binlerce güvercinin uçtuğu, avluları ağaçlarla dolu komşu camilerin zarif yapıları...” dikkati çekiyordu.

Karaköy’de bulunan “Mevlevi Tekkesi karşısında” bulunan, neşeli mizaçlı ve oldukça konuşkan dervişlerin seve seve geldikleri ve nargile ya da çubuğun yanında kahve içilen kahvehanede, sıra sıra masaları ve tabureleriyle” oturulup “gelen geçen Avrupalıları seyredebilirsiniz.”

Tekeden sonra, yukarı doğru yürürken, “insan kendini, tam anlamıyla bir Paris mahallesinde buluyor. Bir kilometre boyunca, sadece modayı izleyen satıcıların pırıl pırıl dükkanlarıyla, kuyumcularla, şekerçilerle, yağlıklarla, İngiliz ve Fransız otelleriyle, kiraathaneler ve kahvehanelerle karşılaşılıyor...”

İlerledikçe, sokağın daha uzakta genişlediği görülüyor (anlatılan gezi, Taksim’e çıkan caddede yapılıyor olmalı). “Ve solda, haftada sadece iki defa açık olan İtalyan tiyatrosuyla karşılaşılıyor. Daha sonra, göz alıcı bahçelere bakan güzel burjuva evleri var. Ardından Türk yüksek okulu (Galatasaray okulu olmalı-ET) ve özel okullar geliyor; onlardan sonra da daha ileride ve solda, Fransız hastanesi yer alıyor...”

“Büyükdere yolunda” bulunan “pitoresk, esrarlı ve serin korunun da mezarlık olduğunu söylemem gereksiz sanırım. Konstantinopolis’te bütün eğlence yerlerinin, mezarların arasında bulunduğunu kabul etmek gerekir... Aileler, yemeklerini mezarın yanına getiriyorlar, çocukların çiğlikleri duyuluyor her zaman; ölünün payına düşen yiyecekler de titizlikle ayrılıyor ve her mezarın önünde, bu amaçla yapılmış kovuğa konuluyor. Her zaman buralarda hazır ve nazır olan başiboş köpekler, çocukların atacağı yemek artıklarını ekleyerek karınlarını doyurma umuduyla uslu uslu duruyorlar...”

Nerval’in, Ramazan’da “Türk kesimindeki gece şenliklerini” katılabilmesi için, İstanbul yakasında oturması gerekiyordu. Ama bu, yerli gayrimüslimler dışında mümkün değildi. Nerval’in dostu ressamın tanıdığı, Mısır çarşısı yanında dükkânı olan bir Ermeni tüccar, bunun çaresini buldu. Nerval, Avrupa dillerini bilen İranlı tüccarların kaldığı Çemberlitaş’taki Yıldız Hanı’nda, mal almaya gelmiş İranlı bir tüccarın gibi kalacaktı...

Geceleri aydınlatılan Beyazıd Meydanı çevresinde “Açık olan tüm dükkanlar, çelenklerle ve çiçeklerle süslenmiş, içleri aynalar ve mumlarla aydınlatılmıştı; sanatkarca sergilenmiş mallar, dışarı asılmış renkli fenerler, tazelenmiş boyalar ve yaldızlar, özellikle pastacılar şekerçiler,

çocuk oyuncakları satan dükkanlar, bütün zenginliklerini sergileyen kuyumcular, işte bütün bunlar, her yanda göz kamaştırıyordu. Sokaklar, erkeklerden çok kadınlar ve çocuklarla doluydu...”

Bu gecelerde, “... ancak Katolik, Rum, Ermeni ya da Yahudi reayanın” gidebildiği meyhaneler, “dış kapının kapalı olması” şartıyla açıktı. Meyhanede “on paraya bir bardak iyi Tenedos şarabı içebilirsiniz.”

Seraskerlik (Beyazıd) Meydanı’nda, “Önünde büyük bir kalabalığın toplandığı bir Çin gölge tiyatrosunun” kapısında, “parlak KARAGÖZ iffet kurbanı” levhası asılıydı...

“Şeb- bazı denen bu gece oyununun kapısında, ikinci temsilde rol almaları gereken dört aktör duruyordu; çünkü, Karagöz’ den sonra, taklid denen Fars komedilerinden biri, yani İki Dulun Kocası oynanacaktı...”

Nerval, bazı geceler, Pera’ya geçerek, Avrupalı tiyatro oyunlarını da seyrediyordu. Bir gece gidişinde, şehrin “başlıca Fransız gazetesinin müdürünü,” Galata’daki bürosunda ziyaret etmişti. Onu “yemeğe alıkoyan” müdürle birlikte, “Pera’nın yukarılarında bulunan” İtalyan tiyatrosuna gidip, müdürün locasından oyunu seyretmişlerdi. “Locaların hemen hepsinde, elçiler, bankerler yerlerini almışlardı. Aşağıdakilerin hemen hepsi de Ermenilerden, Rumlardan ve Frenklerden oluşuyordu ve ön sıralarda da sadece birkaç Türk göze çarpıyordu...” (1)

KAYNAKÇA

1. Doğu da seyahat, Gerard de Nerval, Çev. Selahattin Hilav, 4. baskı, İstanbul, 2017.